

**ИЗВЕШТАЈ О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ
НИСКОУГЉЕНИЧНОГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД 2023–
2030. ГОДИНЕ, ЗА ИЗВЕШТАЈНИ ПЕРИОД ОД ЈУНА 2023. ГОДИНЕ ДО ЈУНА
2026. ГОДИНЕ**

1. УВОДНИ САЖЕТАК

Стратегија нискоугљеничног развоја Републике Србије за период 2023–2030. године, са визијом до 2050. године, поставља оквир за постепену трансформацију Републике Србије у нискоугљенично друштво са конкурентном и ресурсно ефикасном економијом, уз стварање услова за отварање нових зелених радних места, унапређење квалитета живота и повећање отпорности друштва на климатске промене. Остваривање ове визије захтева истовремено деловање у више сектора, укључујући енергетику, индустрију, саобраћај, пољопривреду, шумарство, управљање отпадом, зградарство и друге области

Током периода извештавања у области климатских промена настављено је унапређивање законодавног, институционалног и стратешког оквира Републике Србије, као и спровођење мера усмерених на смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште (GHG), повећање енергетске ефикасности, повећање удела обновљивих извора енергије, декарбонизацију привреде и јачање отпорности друштва и привреде на климатске промене. Истовремено, активности су биле усмерене на даље усклађивање националне климатске политике са обавезама које произлазе из процеса приступања Европској унији, Споразума из Париза и других међународних обавеза Републике Србије.

У области смањења емисија GHG настављено је јачање система за мониторинг, извештавање, верификацију и акредитацију (MRVA), укључујући систем издавања дозвола за емисије GHG и примену електронске платформе eGHG. У току периода извештавања број издатих дозвола за емисије GHG достигао је 97, а достављени су и верификовани годишњи извештаји за 2025. годину, чиме су створени додатни предуслови за поузданије праћење емисија из постројења која су обухваћена системом. Унапређење MRVA система представља један од основних предуслова за даље приближавање националног система захтевима система трговине емисијама Европске уније.

Значајан корак у успостављању националног механизма за одређивање цене угљеника представљало је усвајање, у децембру 2025. године, Закона о порезу на емисије гасова са ефектом стаклене баште и Закона о порезу на увоз угљенично интензивних производа. Почетна цена угљеника утврђена је на нивоу од 4 евра по тони CO₂eq. Успостављање ових инструмената представља важан корак у стварању економских подстицаја за смањење емисија и постепеном приближавању националног оквира механизмима Европске уније.

У области енергетике настављено је спровођење мера усмерених на повећање енергетске ефикасности и повећање коришћења обновљивих извора енергије. Посебан значај имају мере усмерене на енергетску санацију јавних и других објеката, унапређење енергетске ефикасности система даљинског грејања и интеграцију обновљивих извора енергије у системе производње и дистрибуције топлотне и електричне енергије. Према расположивим подацима, у оквиру програма енергетске санације јавних објеката до маја 2026. године реализована су три јавна позива, а предвиђена је санација 169 објеката. Очекују се годишње уштеде од око 29,5 милиона kWh и смањење емисија CO₂ за око 17.300 тона годишње.

Истовремено, настављена је реализација инвестиција у обновљиве изворе енергије и декарбонизацију система даљинског грејања. Као пример, пројекат интеграције соларних топлотних извора и топлотних пумпи у систем даљинског грејања Новог Сада има процењену вредност од 114,297 милиона евра, уз одобрени грант од 25,702 милиона евра и национално учешће од 4,815 милиона евра. Почетак радова очекује се у другом кварталу 2027. године, а завршетак у четвртом кварталу 2030. године.

У сектору индустрије спровођене су мере које имају за циљ смањење потрошње енергије и емисија GHG, повећање енергетске ефикасности производних процеса и увођење чистијих технологија. Расположиви подаци показују да су кроз одговарајуће програме финансиране инвестиције у енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије у индустрији, што доприноси постепеном смањењу угљеничног интензитета производње.

У сектору саобраћаја настављене су активности усмерене на унапређење железничке инфраструктуре, модернизацију возног парка и стварање услова за већу употребу енергетски ефикаснијих видова транспорта. Ове активности су значајне имајући у виду растући удео саобраћаја у националним емисијама GHG и потребу да се раст транспортне активности раздвоји од раста емисија.

Пољопривредни сектор обухваћен је мерама које истовремено доприносе ублажавању климатских промена и прилагођавању на измењене климатске услове. Активности су укључивале примену климатски паметних пољопривредних техника, рационалније управљање водним ресурсима, наводњавање, примену сорти отпорнијих на сушу, очување влаге у земљишту и унапређење одрживости пољопривредне производње.

У сектору шумарства настављено је спровођење мера које доприносе повећању и очувању понора угљеника, укључујући пошумљавање и унапређење управљања шумским ресурсима. Према расположивим подацима, током 2024. године реализовано је пошумљавање на 362,21 ха, док је за 2025. годину уговорено пошумљавање на додатних 59,56 ха.

У сектору управљања отпадом настављене су активности усмерене на смањење количине отпада који се одлаже на депоније, унапређење управљања отпадом и смањење емисија метана и других GHG које настају у овом сектору. Значај ових активности произлази и из показатеља Стратегије који предвиђају постепено смањење емисија у сектору управљања отпада и смањење удела биоразградивог отпада који се одлаже на депоније.

У области прилагођавања на климатске промене настављено је спровођење мера усмерених на повећање отпорности приоритетних сектора, нарочито пољопривреде, водног сектора и шумарства. Мере адаптације све више се повезују са мерама ублажавања, што омогућава истовремено смањење климатских ризика и очување потенцијала за апсорпцију угљеника.

Посебан значај имају и активности усмерене на развој капацитета, образовање, обуку и подизање свести о климатским променама. Ове активности представљају неопходну подршку дугорочној транзицији ка климатски неутралној економији, имајући у виду да успешна зелена транзиција захтева развој нових знања и вештина, као и прилагођавање потреба тржишта рада променама у структури привреде.

Упркос оствареном напретку, учени су и бројни изазови. Они се односе на потребу за даљим јачањем институционалних и административних капацитета, обезбеђивањем стабилних и довољних финансијских ресурса, унапређењем система података и показатеља, као и јачањем хоризонталне и вертикалне координације између институција и различитих сектора. Посебан изазов представља обезбеђивање континуитета у спровођењу мера које захтевају значајна улагања у декарбонизацију, енергетску транзицију, енергетску ефикасност и прилагођавање климатским променама.

Додатни изазов представља потреба да се климатска политика у већој мери интегрише у секторске политике, нарочито у областима енергетике, индустрије, саобраћаја, пољопривреде, шумарства, управљања отпадом и финансија. Успешност спровођења Стратегије у значајној мери зависи од способности да се климатски циљеви преведу у конкретне инвестиције, програме и мере у свим релевантним секторима.

Такође, потребно је даље унапређивати систем праћења резултата. За део показатеља Стратегије расположиви су подаци за период извештавања, док за поједине показатеље подаци нису доступни или се објављују са временским помаком. Стога се оцена степена остварења циљева у овом извештају заснива на комбинацији расположивих вредности показатеља, података о спроведеним мерама и оствареним резултатима, при чему се тамо где није могуће утврдити стварну вредност показатеља то посебно наводи.

На основу расположивих података може се закључити да је у периоду извештавања остварен значајан напредак у успостављању предуслова за спровођење нискоугљеничне транзиције Републике Србије. Напредак је видљив како у нормативном и институционалном оквиру, тако и у реализацији конкретних мера у области енергетске ефикасности, обновљивих извора енергије, индустрије, саобраћаја, пољопривреде, шумарства и других сектора.

Истовремено, расположиви резултати указују да је у наредном периоду потребно додатно убрзати спровођење мера и обезбедити њихову већу мерљивост, како би се остварени напредак могао јасније повезати са кретањем стратешких показатеља и дугорочним циљевима смањења емисија GHG. Кључни наредни корак представља прелазак са успостављања нормативног и институционалног оквира на његову пуну, координисану и мерљиву примену.

2. НАЛАЗИ ВРЕДНОВАЊА

2.1. ПРЕГЛЕД ПЛАНИРАНИХ И УТРОШЕНИХ ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА ОД ЈУНА 2023. ГОДИНЕ ДО ЈУНА 2026. ГОДИНЕ

Спровођење Стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период 2023–2030. године захтева ангажовање значајних финансијских ресурса из различитих извора, имајући у виду ширину обухвата Стратегије и чињеницу да се њене мере спроводе кроз више секторских политика, програма и инвестиционих пројеката.

Стратегијом су процењене додатне инвестиционе потребе за реализацију различитих путања нискоугљеничног развоја у односу на основни сценарио. За сценарио М2 до 2030. године процењени су додатни инвестициони трошкови од око 6,5 милијарди евра, при чему се највећи део односи на енергетски сектор. Ова процена представља дугорочну процену додатних инвестиционих потреба за остваривање циљева Стратегије

и не представља планирани буџет за појединачне мере у конкретној години извештавања.

Финансирање мера нискоугљеничног развоја током периода извештавања обезбеђивано је из средстава републичког и локалних буџета, средстава јавних предузећа, међународних финансијских институција, бесповратних средстава Европске уније и других донатора, као и кроз кредитне и друге финансијске инструменте. Оваква структура финансирања одговара приступу утврђеном Стратегијом, према којем јавно финансирање има значајну улогу у мобилисању додатних приватних и међународних извора финансирања.

Расположиви подаци показују да су током периода извештавања реализоване или покренуте инвестиције у више кључних области, пре свега у енергетској ефикасности, обновљивим изворима енергије, даљинском грејању, индустрији и јавном сектору.

У области енергетске ефикасности јавних објеката, од формирања Управе за финансирање и подстицање енергетске ефикасности до маја 2026. године реализована су три јавна позива. Према расположивим подацима, биће санирано укупно 169 објеката, при чему су на делу објеката радови већ завршени, док су на другим објектима санације у току или је у припреми пројектна документација. Укупни очекивани ефекат реализованих мера износи око 29,5 милиона kWh уштеде енергије годишње и око 17.300 тона мање емисија CO₂ годишње.

Значајна средства усмерена су и на енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије у сектору даљинског грејања. У оквиру пројекта интеграције обновљиве енергије из соларних топлотних извора и топлотних пумпи у систем даљинског грејања Новог Сада, процењена вредност инвестиције износи 114,297 милиона евра. Од овог износа одобрено је 25,702 милиона евра бесповратних средстава посредством Инвестиционог оквира за Западни Балкан (WBIF), док национално учешће износи 4,815 милиона евра. Водећа финансијска институција је EBRD, а крајњи примаоци средстава су Град Нови Сад и ЈКП „Новосадска топлана“.

Овакав модел финансирања представља пример комбиновања међународних бесповратних средстава, националног учешћа и финансирања посредством међународних финансијских институција, што је од посебног значаја за инвестиције у нискоугљеничну инфраструктуру које захтевају велика почетна улагања.

У сектору јавних зграда реализује се и пројекат „Енергетска ефикасност у јавним зградама и обновљиви извори енергије у сектору даљинског грејања („Озелењавање јавног сектора“)“, који обухвата и реконструкцију објекта Војномедицинске академије. Укупна вредност пројекта процењена је на 200 милиона евра, док су за прву фазу потписани уговори о зајму у износу од 50 милиона евра и донацији од 5 милиона евра са немачком развојном банком KfW.

У области индустрије коришћени су финансијски инструменти за подршку инвестицијама у енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије. У оквиру пројекта „Нискоугљенична постројења 1“, са расположивим средствима од 25 милиона евра, реализовано је 156 кредита са 164 мере у укупној вредности од око 24,85 милиона евра. У оквиру додатне кредитне линије од 5 милиона евра реализовано је око 4,96 милиона евра. За пројекат „Нискоугљенична постројења 2“, чији је буџет 7 милиона евра, реализовано је око 5,49 милиона евра. Ови инструменти доприносе смањењу енергетске

потрошње и емисија у производном сектору, уз истовремено унапређење конкурентности привредних субјеката.

Значајна средства обезбеђена су и за мере енергетске ефикасности у домаћинствима. Укупна вредност пројеката Управе за финансирање и подстицање енергетске ефикасности износи око 4,48 милијарди динара, од чега је око 1,36 милијарди динара обезбеђено из буџета Управе. Поред тога, пројекат „Чиста енергија и енергетска ефикасност за грађане у Србији“, који се финансира из зајма Светске банке, има укупну вредност од 44,9 милиона евра. На овај начин финансијска подршка непосредно је повезана са реализацијом мера којима се смањују потрошња енергије и емисије у сектору домаћинства.

Финансирање мера у области обновљивих извора енергије и енергетске транзиције обухвата и друге инвестиционе пројекте чија се реализација протеже на више година. Због тога је приликом оцене финансијске реализације потребно разликовати укупну вредност инвестиције, обезбеђена и уговорена средства и средства која су стварно реализована у периоду извештавања. Код великих инфраструктурних пројеката укупна вредност инвестиције не може се приписати једној календарској години.

На основу расположивих података није могуће утврдити јединствен консолидовани износ свих планираних и утрошених финансијских средстава за спровођење целокупне Стратегије у периоду извештавања. Разлог је то што се мере реализују кроз различите секторске програме, институције и изворе финансирања, док финансијски подаци нису за све мере расположиви на истој методолошкој основи.

Ипак, расположиви подаци омогућавају оцену да су за значајан број мера обезбеђени конкретни извори финансирања и да је спровођење Стратегије у значајној мери ослоњено на комбинацију националних средстава, међународних грантова, зајмова и кредитних линија. Таква структура у складу је са приступом финансирању предвиђеним Стратегијом и омогућила је покретање инвестиција које захтевају значајна почетна средства. Истовремено, обезбеђивање дугорочно стабилних извора финансирања остаје један од кључних предуслова за убрзање спровођења Стратегије, нарочито у областима енергетске ефикасности, декарбонизације индустрије, обновљивих извора енергије, модернизације система даљинског грејања, одрживог саобраћаја и прилагођавања на климатске промене.

2.2. ОЦЕНА ОСТВАРЕЊА ОПШТЕГ И ПОСЕБНИХ ЦИЉЕВА, КАО И МЕРА У ОДНОСУ НА ПОКАЗАТЕЉЕ УЧИНКА ЗА ПЕРИОД ИЗВЕШТАВАЊА

За потребе оцене остварења циљева и мера Стратегије, прикупљени су подаци о спровођењу мера од свих институција које су Стратегијом одређене као кључни субјекти за њихово спровођење. Извештаје о спроведеним мерама доставили су Министарство заштите животне средине, Министарство рударства и енергетике, Управа за финансирање и подстицање енергетске ефикасности, Министарство финансија, Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде.

Достављени подаци, заједно са расположивим вредностима показатеља учинка и другим званичним изворима података, представљали су основу за оцену остварења општег и посебних циљева и реализације мера у периоду извештавања.

2.2.1. Оцена остварења општег циља

Општи циљ Стратегије је смањење националних емисија гасова са ефектом стаклене баште (без сектора LULUCF) за 13% до 2030. године и најмање за 55% до 69% до 2050. године у односу на 2010. годину.

Оцена остварења општег циља заснива се на расположивим показатељима учинка који одражавају промене у емисијама GHG, као и на резултатима спроведених мера у секторима који најзначајније доприносе остварењу овог циља.

Према расположивим подацима Националног инвентара емисија гасова са ефектом стаклене баште, укупне емисије GHG без сектора LULUCF у 2023. години биле су за 25,7% ниже у односу на 1990. годину. Подаци за 2024. годину показују наставак позитивног тренда у односу на претходну годину: емисије GHG без сектора LULUCF смањене су за 2,1% у односу на 2023. годину, док је понор у сектору LULUCF повећан за 9,8%, услед чега су нето емисије биле ниже за 3,1% у односу на 2023. годину. Наведено указује на кретање у правцу остварења општег циља Стратегије.

Посматрано по секторима, највећи значај за остварење општег циља имају енергетика и индустрија. У периоду извештавања остварен је напредак у успостављању регулаторних и институционалних предуслова за смањење емисија у овим секторима, пре свега кроз примену MRVA система, издавање 97 дозвола за емисије GHG и достављање првих годишњих верификованих извештаја о емисијама за 2025. годину. Додатно, успостављен је нормативни оквир за примену националне цене угљеника, чиме су створени услови за снажније економске подстицаје за декарбонизацију.

У сектору енергетике напредак је остварен кроз повећање капацитета из обновљивих извора енергије, спровођење програма енергетске ефикасности и инвестиције у модернизацију система даљинског грејања. На две аукције за доделу тржишних премија додељено је укупно 850 MW нових капацитета из обновљивих извора енергије. Истовремено су спровођени програми енергетске санације домаћинстава и јавних објеката, код којих су већ доступни конкретни резултати у виду уштеда енергије и смањења емисија CO₂.

У сектору индустрије је, поред успостављања MRVA система и инструмената за одређивање цене угљеника, подржана реализација инвестиција у енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије кроз кредитне и друге финансијске инструменте. Ове активности су од посебног значаја за угљенично интензивне индустријске секторе и постепено прилагођавање захтевима европске климатске политике.

У сектору саобраћаја спровођене су активности усмерене на обнову и модернизацију железничког саобраћаја, подстицање употребе електричних возила и развој регулаторног оквира и инфраструктуре за алтернативна горива. Иако су остварени конкретни резултати на нивоу појединачних активности, расположиви подаци не омогућавају да се њихов укупан ефекат изрази кроз смањење емисија GHG сектора саобраћаја у односу на базну вредност.

У сектору пољопривреде су забележени позитивни трендови код појединих показатеља релевантних за ублажавање климатских промена, укључујући повећање површина под озимим покровним усевама и повећање продуктивности у производњи млека.

Истовремено су спровођене саветодавне и едукативне активности усмерене на прилагођавање пољопривредне производње измењеним климатским условима.

У сектору шумарства и коришћења земљишта спровођене су активности пошумљавања, унапређења газдовања шумама и јачања отпорности шумских екосистема. Повећање понорске функције LULUCF сектора у 2024. години представља позитиван тренд са становишта остварења општег циља, при чему се допринос појединачних мера не може непосредно издвојити из укупне промене понорске функције сектора.

У области прилагођавања на климатске промене успостављен је стратешки оквир кроз Програм прилагођавања на измењене климатске услове за период 2023–2030. године и Акциони план за период 2024–2026. године, а реализоване су и активности јачања капацитета различитих циљних група. Међутим, расположиви показатељи у већој мери мере спроведене активности и непосредне резултате него стварну промену степена отпорности сектора.

На основу расположивих показатеља може се оценити да је у периоду извештавања остварен напредак у правцу остварења општег циља Стратегије. Најјаснији показатељ представља смањење емисија GHG и повећање понорске функције LULUCF сектора, уз истовремено спровођење значајног броја регулаторних, инвестиционих и институционалних мера. Ипак, с обзиром на дугорочни карактер општег циља и различиту расположивост показатеља исхода и ефеката по секторима, у овој фази није могуће коначно оценити степен његовог остварења у односу на све циљане вредности Стратегије.

Оцена остварења општег циља: остварен је напредак у правцу достизања општег циља, уз позитиван тренд кретања емисија, док ће коначна оцена зависити од даљег кретања показатеља исхода и ефеката до краја периода спровођења Стратегије.

2.2.2. Оцена остварења посебних циљева

Посебни циљ 1 – Смањење емисија GHG обухваћених EU ETS-ом

У периоду извештавања остварен је значајан напредак у успостављању регулаторног и институционалног оквира који представља предуслов за смањење емисија у постројењима обухваћеним овим циљем. Посебно је значајно успостављање система за мониторинг, извештавање, верификацију и акредитацију емисија GHG, издавање дозвола за емисије GHG и унапређење оквира за увођење инструмената за одређивање цене угљеника.

Према расположивим подацима, издато је **97 дозвола за емисије GHG**, а оператери су доставили прве годишње извештаје о емисијама за 2025. годину. Истовремено је успостављен нормативни оквир за примену инструмената угљеничног одређивања цена.

Значајан напредак остварен је и у повећању капацитета за производњу електричне енергије из обновљивих извора. На првим аукцијама додељено је 425,2 MW, док је на другим аукцијама додељено додатних 424,8 MW нових капацитета. Ови резултати представљају допринос постепеном смањењу зависности електроенергетског система од фосилних горива и, последично, смањењу емисија GHG.

У области даљинског грејања реализоване су мере усмерене на повећање енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије. Код реализованих активности забележени су конкретни резултати у виду смањења емисија CO₂ и повећања енергетске ефикасности система.

Ипак, наведени резултати представљају пре свега резултате на нивоу појединачних мера и програма. На основу расположивих података није могуће израчунати укупан проценат смањења емисија GHG обухваћених EU ETS секторима у односу на базну 2010. годину, па самим тим ни поуздано утврдити да ли је достигнута циљна вредност за период извештавања.

Оцена остварења посебног циља 1: значајан напредак. Напредак је посебно изражен у успостављању регулаторног оквира, система MRVA и инструмената за одређивање цене угљеника, као и у реализацији мера за повећање удела ОИЕ и енергетске ефикасности. На основу података расположивих за период обухваћен овим извештајем није могуће квантификовати укупан степен остварења циља у односу на базну 2010. годину.

Посебни циљ 2 – Смањење емисија GHG ван EU ETS-а

Остварење овог циља зависи од реализације великог броја мера у различитим секторима, укључујући енергетику, индустрију, домаћинства и терцијарни сектор, саобраћај, F-гасове и пољопривреду. У периоду извештавања у свим наведеним областима спроведене су активности које доприносе смањењу емисија.

У области енергетске ефикасности и енергетске санације реализован је значајан број мера. Према расположивим подацима, у оквиру једног од програма санирано је **18.474 објекта**, реализовано **22.626 мера енергетске ефикасности**, док су процењене годишње уштеде износиле **70.958 t CO₂**. Ови подаци указују на конкретан допринос мера смањењу потрошње енергије и емисија.

У области саобраћаја настављене су мере подстицања употребе еколошки прихватљивијих возила, унапређења железничке инфраструктуре и развоја инфраструктуре за алтернативна горива. Реализација ових мера доприноси постепеном смањењу емисија у сектору саобраћаја, али расположиви подаци не омогућавају да се укупни ефекат ових мера изрази кроз смањење националних емисија у односу на базну вредност.

У области F-гасова остварен је мерљив резултат. Потрошња HFC у 2024. години износила је **2.899.695 tCO₂eq**, што је испод утврђеног базног нивоа од **3.261.874 tCO₂eq**. Квоте су расподељене на 23 предузећа, чиме је успостављен систем ограничења потрошње ових гасова.

У пољопривреди су забележени позитивни трендови код појединих показатеља релевантних за ублажавање климатских промена. Површине под озимим покровним усевима повећане су са **726.436 ha** у **2023. години** на **842.347 ha** у **2025. години**, док је производња млека по музној крави повећана са **3.788 литара** на **4.102 литра** у истом периоду.

На основу наведеног може се закључити да је у оквиру посебног циља 2 остварен напредак у спровођењу мера, при чему су код појединих мера доступни конкретни и

мерљиви резултати. Међутим, расположиви подаци не омогућавају квантификовање укупног степена остварења циља у односу на базну вредност.

Оцена остварења посебног циља 2: значајан напредак у спровођењу мера, уз делимично мерљиве исходе.

Посебни циљ 3 – Повећање понора угљеника у сектору LULUCF

У оквиру овог циља реализован је низ мера у области шумарства, укључујући пошумљавање, унапређење начина газдовања шумама, конверзију и обнову шумских састојина, као и активности усмерене на јачање отпорности шума и повећање њиховог доприноса ублажавању климатских промена.

У 2024. години пошумљено је **362,21 ha**, док је за 2025. годину уговорено пошумљавање **59,56 ha**. Значајан институционални корак представља и увођење концепта природи блиског газдовања шумама у систем газдовања шумама, као и реализација обука за стручњаке у сектору шумарства.

Ови резултати указују на напредак у реализацији мера које треба да допринесу повећању и очувању понорског потенцијала шума. Међутим, повећање површина под шумама и спровођење мера газдовања шумама не може се директно изједначити са повећањем количине апсорбованог CO₂. На основу података расположивих за период обухваћен овим извештајем није могуће непосредно утврдити допринос појединачних мера промени понорске функције LULUCF сектора.

Оцена остварења посебног циља 3: напредак у реализацији мера и стварању предуслова за повећање понора угљеника, али без могућности коначног квантитативног оцењивања степена остварења циља на основу тренутно расположивих података.

Посебни циљ 4 – Повећање отпорности приоритетних сектора на климатске промене

Посебни циљ 4 усмерен је на повећање отпорности приоритетних сектора на утицаје климатских промена, уз истовремено очување потенцијала за спровођење мера ублажавања.

У периоду извештавања активности су биле усмерене, између осталог, на прилагођавање пољопривредне производње измењеним климатским условима. Реализоване су бројне активности информисања, обуке, саветодавни рад и едукативне активности које су обухватале теме као што су избор сорти отпорних на сушу, очување влаге у земљишту, наводњавање, регенеративна пољопривреда и друге технике прилагођавања.

Ове активности доприносе јачању знања и капацитета пољопривредних произвођача и других заинтересованих страна за управљање климатским ризицима. Међутим, расположиви подаци углавном омогућавају оцену непосредних резултата, као што су број реализованих активности и обухваћених корисника, док није могуће поуздано утврдити у којој мери су ове активности довеле до повећања стварне отпорности пољопривредног сектора.

Оцена остварења посебног циља 4: значајан напредак у јачању капацитета и спровођењу мера прилагођавања, док на основу расположивих показатеља није могуће квантификовати стварну промену степена отпорности приоритетних сектора.

Посебни циљ 5 – Прелазак на климатски неутралну економију и отпорно друштво

Посебни циљ 5 усмерен је на стварање предуслова за прелазак на климатски неутралну економију и изградњу отпорног друштва, пре свега кроз јачање знања, компетенција, институционалних капацитета и подизање свести о климатским променама.

У оквиру овог циља реализован је значајан број активности образовања, обука и подизања свести. У оквиру система MRVA организовано је 20 обука за оператере и друге заинтересоване стране, док је за Механизам прекограничног прилагођавања цене угљеника (СВАМ) током 2023. и 2024. године одржано осам специјализованих секторских обука. Поред тога, реализоване су активности намењене јединицама локалне самоуправе, развијени су образовни програми и садржаји, а реализоване су и активности усмерене на унапређење доступности климатских података и информација. У сарадњи са Сталном конференцијом градова и општина одржан је низ обука за представнике јединица локалне самоуправе, у циљу јачања њихових капацитета у области прилагођавања на измењене климатске услове, као и за испуњавање обавеза у вези са праћењем спровођења мера прилагођавања и извештавањем о предузетим активностима и оствареним резултатима. Посебно је значајан допринос развоју стручних капацитета кроз увођење интердисциплинарних образовних програма и других образовних садржаја који обухватају питања климатских промена и адаптације.

На основу расположивих података може се оценити да је остварен значајан напредак у јачању институционалних, стручних и образовних капацитета. Дугорочни ефекти ових активности, као што су промена знања, понашања и праксе циљних група и њихов допринос климатски неутралном развоју, нису мерљиви на основу података расположивих за период обухваћен овим извештајем.

Оцена остварења посебног циља 5: значајан напредак у јачању капацитета, образовању и подизању свести, док дугорочни ефекти још нису у потпуности мерљиви.

Сумирана оцена посебних циљева

На основу расположивих података закључак је да је у периоду извештавања код свих пет посебних циљева остварен **напредак у спровођењу предвиђених мера**, али различитог интензитета и са различитим степеном мерљивости резултата. Најконкретнији мерљиви резултати доступни су код мера у областима енергетике, енергетске ефикасности, F-гасова и појединих мера у пољопривреди и шумарству.

Истовремено, код свих посебних циљева постоји потреба за даљим унапређењем система праћења исхода и ефеката, јер се код значајног броја мера тренутно могу поуздано измерити непосредни резултати, али не и њихов кумулативни допринос остварењу циљних вредности Стратегије.

2.2.3. Оцена реализације мера

У извештајном периоду спровођене су мере утврђене Стратегијом у области енергетике, индустрије, зградарства, саобраћаја, пољопривреде и шумарства, као и активности усмерене на прилагођавање климатским променама и подизање свести. У наставку је дат сажет преглед спровођења мера и остварених резултата.

Мера 1: Примена мера за усклађивање са системом за трговање емисијама ЕУ и/или увођење других инструмената одређивања цена угљеника

Успостављен је законодавни оквир за примену националне цене угљеника усвајањем Закона о порезу на емисије гасова са ефектом стаклене баште и Закона о порезу на увоз угљенично интензивних производа, као и пратећих подзаконских аката. Настављено је спровођење MRVA система, у оквиру којег је издато 97 дозвола за емисије GHG, а оператери су доставили прве годишње извештаје о емисијама за 2025. годину.

Мера 2: Повећање употребе ОИЕ у производњи електричне енергије

Настављено је подстицање инвестиција у ОИЕ кроз аукције за доделу тржишних премија. На првим аукцијама 2023. године додељено је 425,2 MW нових капацитета, од чега 400 MW за ветроелектране и 25,2 MW за соларне електране, а регулаторни оквир за развој ОИЕ је даље унапређиван.

Мера 3: Унапређење енергетске ефикасности и повећање коришћења когенерације и ОИЕ у системима даљинског грејања

Спровођени су пројекти модернизације и декарбонизације система даљинског грејања, укључујући рехабилитацију система, повећање енергетске ефикасности и замену фосилних горива обновљивим изворима енергије. Реализовани пројекти допринели су смањењу потрошње енергије и емисија CO₂.

Мера 4: Увођење цене на угљеник и акцизе на енергију

Настављено је усклађивање националног система акциза на енергенте са Директивом 2003/96/ЕЗ. Закон о акцизама обухвата акцизе на кокс и угаљ, док је потребно даље усклађивање акциза на нафтне деривате и електричну енергију.

Мера 5: Унапређење енергетске ефикасности у индустрији

Прописана је обавеза периодичних енергетских прегледа за обвезнике система енергетског менаџмента и велика предузећа, а настављено је и доношење прописа о еко-дизајну. Кроз кредитне линије за нискоугљенична постројења финансирани су пројекти унапређења процеса и процесне опреме у индустрији.

Мера 6: Повећање коришћења ОИЕ у индустрији

Спровођењу мере доприносе активности и финансијски инструменти реализовани у оквиру унапређења енергетске ефикасности у индустрији, укључујући кредитне линије којима су финансирани пројекти ОИЕ.

Мера 7: Унапређење термичког интегритета домаћинства

Кроз програме енергетске санације обухваћено је око 15.900 домаћинстава, уз процењене годишње уштеде од око 236,2 милиона kWh и смањење емисија CO₂ од око 101.370 тона

годишње. Активности су обухватиле санацију објеката и замену система грејања, као и уградњу топлотних пумпи и соларних панела.

Мера 8: Унапређење енергетске ефикасности инфраструктуре за грејање и хлађење и промоција коришћења ОИЕ у домаћинствима

Унапређен је регулаторни оквир доношењем правилника о контроли система за грејање и климатизацију зграда и захтевима еко-дизајна за одговарајућу опрему. Ефекти примене ових прописа пратиће се у наредном периоду.

Мера 9: Унапређење енергетске ефикасности и коришћења ОИЕ у терцијарном сектору

Спровођени су програми енергетске санације јавних објеката и пројекти коришћења ОИЕ. На Аеродрому „Никола Тесла“ у функцији је соларна електрана снаге 1 MW, са годишњом производњом од око 1,2 GWh и процењеним смањењем емисија од 862 t CO₂.

Мера 10: Унапређење термичког интегритета у терцијарном сектору

Кроз три јавна позива обухваћен је 101 јавни објекат, са процењеним годишњим уштедама од око 22 милиона kWh и смањењем емисија CO₂ од око 12.500 тона годишње.

Мера 11: Ограничење раста емисија GHG у саобраћајном сектору на 10% до 2030. године у односу на 2010. годину

Спровођени су подстицаји за набавку еколошки прихватљивих возила, при чему је програм од 2024. године усмерен на потпуно електрична возила. Тиме се подстиче постепена обнова возног парка и смањење емисија из друмског саобраћаја.

Мера 12: Обнова возног парка за превоз путника и промоција одрживог путничког саобраћаја – промоција јавног превоза и немоторизованог транспорта

Настављена је модернизација железничког путничког саобраћаја, укључујући пуштање у саобраћај деонице Нови Сад–Суботица–државна граница и набавку електромоторних возова. На деоници Београд–Нови Сад до јуна 2026. године превезено је више од 15,6 милиона путника.

Мера 13: Обнова возног парка за превоз путника и промоција одрживог путничког саобраћаја – промоција употребе алтернативних горива и биогорива

Унапређен је правни оквир за коришћење ОИЕ, биогорива и других алтернативних горива у саобраћају, укључујући критеријуме одрживости и уштеде емисија GHG. Настављене су и активности на развоју инфраструктуре за алтернативна горива.

Мера 14: Обнова возног парка за теретни саобраћај и промоција одрживог теретног саобраћаја

Започета је обнова возних средстава у железничком теретном саобраћају, која обухвата набавку локомотива и нових теретних кола, као и ремонт постојећих теретних кола.

Мера 15: Примена Уредбе о F-гасовима и Директиве MACs

Од 2024. године примењује се систем квота за HFC супстанце. Потрошња HFC у 2024. години износила је 2.899.695 t CO₂eq и била је испод утврђеног базног нивоа од 3.261.874 t CO₂eq, чиме је испуњен предвиђени циљ.

Мера 16: Озими покровни усеви

Површине под озимим покровним усевима повећане су са 726.436 ha у 2023. години на 788.815 ha у 2024. и 842.347 ha у 2025. години, што указује на континуирано ширење примене ове мере.

Мера 17: Повећање удела махунарки у површинама за исхрану стоке

Површине под луцерком задржане су на нивоу изнад 100.000 ha, док су површине под детелином повећане са 53.119 ha у 2023. на 56.153 ha у 2025. години. Ове културе доприносе смањењу потребе за минералним азотним ђубривима и емисија N₂O.

Мера 18: Унапређење генетског потенцијала на већу производњу млека по грлу

Производња млека по музној крави повећана је са 3.788 литара по грлу у 2023. години на 4.102 литра у 2025. години, што указује на повећање продуктивности у сектору млечног говедарства.

Мера 19: Пошумљавање

Током 2024. године реализовано је пошумљавање на 362,21 ha, док је за 2025. годину уговорено додатних 59,56 ha, за које је пријем радова планиран током 2026. године.

Мера 20: Природи блиско газдовање шумама и климатски паметан приступ шумарству

Концепт природи блиског газдовања шумама уведен је у регулаторни оквир 2024. године. Приступ је усмерен на повећање отпорности шумских екосистема, укључујући избор врста прилагођених измењеним климатским условима.

Мера 21: Конверзија изданаčkih у високе шуме

Планским документима за десетогодишњи период предвиђена је конверзија изданаčkih у високе шуме на површини од 15.130 ha, док се процењено годишње извршење креће око 1.500 ha.

Мера 22: Засади брзорастућих врста шумског дрвећа

Планским документима предвиђена је обнова, односно поновно подизање засада брзорастућих врста на 1.211 ha. Наведени подаци представљају планиране, односно процењене вредности, а не податке о оствареној реализацији.

Мера 23: Обнављање презрелих састојина (буква)

Планским документима предвиђена је обнова презрелих букових састојина на 33.835,4 ha, уз процењено годишње извршење од око 3.500 ha. Расположиви подаци односе се на планиране површине и процену реализације.

Мера 24: Израда смерница за смањење негативних фактора ризика биотичког и абиотичког порекла

Спроводе се мере заштите шума од биотичких и абиотичких ризика, уз сарадњу надлежних институција и посебне активности у области превенције шумских пожара. Кроз планске документе уведен је и приступ усмерен на повећање структурне отпорности шума.

Мера 25: Програм истраживања, обуке и подизања свести са циљем повећања понирања CO₂ и стварања веће отпорности шума у Републици Србији на климатске промене

Спровођене су стручне обуке у области планирања и газдовања шумама, са посебним освртом на климатски паметно шумарство, природи блиско газдовање и примену мера прилагођених постојећим и очекиваним климатским условима.

Мера 26: Прилагођавање техника узгајања на климатске промене (избор врста и агротехничких мера)

Кроз саветодавне и едукативне активности пољопривредним произвођачима пружане су препоруке за прилагођавање климатским променама, укључујући избор сорти толерантнијих на сушу, оптималне рокове сетве, конзервацију влаге, редуковану обраду земљишта и примену плодореда.

Мера 27: Образовање, обука за нове вештине и подизање свести у области климатских промена

Током извештајног периода спровођене су бројне активности јачања капацитета и подизања свести у области климатских промена. Организовано је 20 обука у области MRVA система и осам секторских обука у области СВМ-а, као и обуке запослених у јавној управи и вебинари за представнике јединица локалне самоуправе у области прилагођавања на климатске промене. У области образовања примењиван је „Климатски пакет“, развијен је и акредитован мастер програм „Климатске промене и адаптација на климатске промене“, а у средњим пољопривредним и ветеринарским школама уведен је предмет „Климатске промене у пољопривреди“. Организоване су и обуке, радионице и презентације за коришћење Дигиталног атласа климе Србије.

На основу расположивих података може се констатовати да је у области климатских промена остварен значајан напредак у успостављању институционалних и регулаторних предуслова за спровођење мера.

2.3. ПРЕГЛЕД ЕКСТЕРНИХ ФАКТОРА КОЈИ СУ УТИЦАЛИ НА СТЕПЕН ПОСТИГНУТИХ РЕЗУЛТАТА

На степен остварења циљева и мера Стратегије, поред активности непосредно предвиђених Стратегијом, утицали су и бројни спољни фактори. Имајући у виду међусекторски карактер нискоугљеничног развоја, реализација појединих мера зависила је од динамике доношења прописа, расположивости финансијских средстава, инвестиционих циклуса, приступа међународним изворима финансирања, као и од активности других институција и заинтересованих страна.

2.3.1. Регулаторни и институционални фактори

Један од значајних фактора био је развој и унапређење регулаторног оквира у области климатских промена, енергетике и декарбонизације. За реализацију већег броја мера било је неопходно доношење нових прописа и подзаконских аката, као и успостављање одговарајућих институционалних механизма.

Посебно је значајно да је у периоду извештавања настављено успостављање система за мониторинг, извештавање и верификацију емисија GHG, као и развој инструмената за одређивање цене угљеника. Наведене активности представљају предуслов за пунију примену мера усмерених на смањење емисија у постројењима обухваћеним системом MRVA.

На реализацију мера утицала је и потреба за координацијом више институција, с обзиром на то да су циљеви Стратегије повезани са областима у надлежности различитих министарстава, органа и других институција. Овај фактор је посебно значајан за мере које су међусекторског карактера и чије спровођење захтева координацију више надлежних институција.

2.3.2. Финансијски фактори

Реализација значајног броја мера зависи од обезбеђивања финансијских средстава, како из националних, тако и из међународних извора. Посебно код инвестиционих мера у области енергетике, енергетске ефикасности, даљинског грејања, саобраћаја и шумарства, пуна реализација активности зависи од расположивости средстава и динамике њиховог обезбеђивања.

Додатни фактор представља чињеница да се значајан број пројеката реализује као вишегодишњи пројекти, због чега се њихова укупна вредност и резултати не могу у потпуности приписати једној години или једном периоду извештавања. Код таквих мера временски размак између улагања и остварења пуних ефеката може бити значајан.

2.3.3. Инвестициони циклуси и динамика реализације

Код мера које захтевају изградњу, реконструкцију или технолошку модернизацију, степен реализације у периоду извештавања зависио је и од динамике припреме и спровођења инвестиција. Због тога се код појединих мера у извештајном периоду могу регистровати непосредни резултати, као што су припремљена документација, закључени уговори, обезбеђено финансирање или започети радови, док ће се пуни ефекти на емисије GHG остварити тек у наредним периодима.

Ово је посебно важно приликом тумачења показатеља учинка, јер нижи степен реализације појединих годишњих активности не мора нужно указивати на неуспешно спровођење мере, већ може бити последица природе и динамике самог пројекта.

2.3.4. Доступност и квалитет података

Још један фактор који је утицао на могућност свеобухватног вредновања представља доступност података. За део мера постоје конкретни подаци о реализованим активностима и непосредним резултатима, док за део мера нису доступне актуелне вредности показатеља исхода и ефеката.

Ово је посебно значајно код оцене општег и посебних циљева, јер се њихово остварење не може засновати искључиво на броју реализованих активности. За поуздану оцену

неопходно је повезати податке о спроведеним мерама са променама у емисијама GHG, енергетској потрошњи, понорима угљеника, отпорности сектора и другим релевантним исходима.

2.3.5. Међународни фактори

На спровођење Стратегије утицала је и динамика развоја међународног и европског климатског оквира, укључујући развој политика ЕУ у области декарбонизације, система трговине емисијама, механизма за прекогранично прилагођавање угљеника и других инструмената климатске политике.

Ови процеси су истовремено представљали **спољни фактор и подстицај** за унапређење домаћег регулаторног оквира и усклађивање политика Републике Србије са развојем европских климатских политика.

Оцена утицаја екстерних фактора

Екстерни фактори су у различитој мери утицали на динамику реализације појединих мера. Њихов утицај се не може у свим случајевима директно изразити кроз одређени проценат смањења степена реализације, али је важно да се приликом тумачења резултата узму у обзир, нарочито код вишегодишњих инвестиционих мера и мера које зависе од више институција и извора финансирања.

2.4. ЕФЕКТИ НА ЦИЉНЕ ГРУПЕ И ДРУГЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНЕ СТРАНЕ

Спровођење Стратегије има директне и индиректне ефекте на различите циљне групе и заинтересоване стране, укључујући привредне субјекте, домаћинства, јединице локалне самоуправе, пољопривредне произвођаче, шумарски сектор, јавни сектор, образовне и научне институције, као и ширу јавност.

Приликом израде Стратегије анализирани су очекивани економски, социјални и еколошки ефекти нискоугљеничне транзиције. Као посебно релевантни препознати су ефекти на привредни раст, инвестиције, запосленост, потрошњу и трошкове енергије, положај домаћинстава, нарочито осетљивих категорија, као и ефекти на поједине привредне секторе. Стога се ефекти остварени у периоду извештавања, у мери у којој расположиви подаци то омогућавају, разматрају и у односу на ефекте претходно идентификоване приликом израде Стратегије.

2.4.1. Привредни субјекти

На привредне субјекте, а нарочито на оператере постројења која су обухваћена системом MRVA, утицало је успостављање нових обавеза у области праћења, извештавања и верификације емисија GHG. Издавање 97 дозвола за емисије GHG и достављање првих годишњих извештаја за 2025. годину допринели су успостављању система у којем оператери располажу поузданијим подацима о сопственим емисијама и припремају се за примену инструмената одређивања цене угљеника.

У области СВМ-а, кроз реализоване специјализоване секторске обуке привредним субјектима омогућено је да унапреде разумевање нових захтева и њихових потенцијалних последица за пословање. Успостављање националног оквира за одређивање цене угљеника додатно утиче на привредне субјекте, нарочито у угљенично

интензивним секторима, кроз стварање економског подстицаја за постепено смањење емисија и улагања у декарбонизацију.

Истовремено су кроз кредитне линије и друге финансијске инструменте обезбеђена средства за улагања у енергетску ефикасност, обновљиве изворе енергије и нискоугљеничне производне процесе. Само кроз програме „Нискоугљенична постројења“ реализован је значајан број кредита и инвестиционих мера у индустрији.

Ови резултати су у складу са очекиваним ефектима Стратегије у погледу повећања инвестиција у нискоугљеничне технологије и постепене трансформације привреде. Међутим, за оцену укупног нето економског ефекта на привредне субјекте, укључујући промену трошкова производње, конкурентности и инвестиционе активности, нису расположиви упоредиви подаци за период извештавања.

2.4.2. Домаћинства

Домаћинства су једна од директно обухваћених циљних група мера енергетске ефикасности и енергетске санације. Стратегијом је повећање цена енергије препознато као један од потенцијалних социјалних ризика нискоугљеничне транзиције, са могућим израженијим ефектом на домаћинства са нижим приходима. Истовремено, унапређење енергетске ефикасности препознато је као један од начина за смањење потрошње енергије и ублажавање дела ових ефеката.

У периоду извештавања реализовани су програми подршке енергетској санацији стамбених објеката. Према расположивим подацима, у оквиру једног од програма санирано је 18.474 објеката и реализовано 22.626 мера енергетске ефикасности, са процењеним годишњим смањењем емисија од 70.958 t CO₂. У оквиру других програма енергетске санације обухваћено је око 15.900 домаћинстава, уз процењене годишње уштеде од око 236,2 милиона kWh и смањење емисија CO₂ од око 101.370 тона годишње.

Поред доприноса смањењу емисија, ове мере имају непосредан позитиван ефекат на смањење потребне количине енергије за грејање и хлађење и унапређење услова становања. У том смислу, реализоване активности делују у правцу ублажавања дела ризика за домаћинства који су идентификовани приликом израде Стратегије.

Међутим, на основу расположивих података није могуће квантификовати укупан нето ефекат нискоугљеничне транзиције на расходе домаћинстава за енергију, нити посебно утврдити ефекат на најосетљивије категорије становништва.

2.4.3. Јединице локалне самоуправе и јавни сектор

Јединице локалне самоуправе и јавни сектор имају значајну улогу у реализацији мера енергетске ефикасности, даљинског грејања, санације јавних објеката и прилагођавања на климатске промене.

Кроз три јавна позива за енергетску санацију јавних објеката обухваћен је значајан број објеката, уз очекиване уштеде енергије и смањење емисија CO₂. Поред тога, покренути су велики инвестициони пројекти у области декарбонизације система даљинског грејања и енергетске ефикасности јавних зграда.

Истовремено су спроведене обуке и друге активности јачања капацитета представника јединица локалне самоуправе за планирање и спровођење мера ублажавања и

прилагођавања на климатске промене, као и за праћење спровођења и извештавање о резултатима.

Остварени резултати указују на позитиван ефекат на институционалне и техничке капацитете јавног сектора и локалних самоуправа, што је у складу са потребом идентификованом Стратегијом да се климатска политика интегрише у планирање и спровођење политика на различитим нивоима власти.

2.4.4. Пољопривредни произвођачи

У области пољопривреде реализоване су мере и активности које имају истовремени значај за ублажавање климатских промена и прилагођавање њиховим последицама.

Површине под озимим покровним усевима повећане су са 726.436 ха у 2023. години на 842.347 ха у 2025. години. Позитиван тренд забележен је и код производње млека по музној крави, која је повећана са 3.788 литара по грлу у 2023. на 4.102 литра у 2025. години.

Истовремено су кроз саветодавне и едукативне активности пољопривредним произвођачима пружане препоруке за избор сорти толерантнијих на сушу, оптималне рокове сетве, очување влаге у земљишту, редуковану обраду земљишта, примену плодореда и друге технике прилагођавања климатским променама.

Ове активности делују у правцу очекиваних ефеката Стратегије који се односе на смањење емисија из пољопривреде и повећање отпорности производње на климатске ризике. Међутим, расположиви подаци омогућавају пре свега оцену обима примене појединих мера и непосредних резултата, док се њихов укупни ефекат на приходе пољопривредних произвођача, продуктивност и отпорност сектора не може поуздано квантификовати.

2.4.5. Сектор шумарства

Мере у области пошумљавања, природи блиског газдовања, обнове и конверзије шумских састојина и заштите шума имају директан значај за шумарски сектор. Током 2024. године реализовано је пошумљавање на 362,21 ха, док је за 2025. годину уговорено додатних 59,56 ха. У регулаторни оквир уведен је концепт природи блиског газдовања шумама, а спровођене су и стручне обуке у области климатски паметног шумарства и прилагођавања измењеним климатским условима.

Ове активности доприносе јачању стручних и институционалних капацитета сектора, повећању отпорности шумских екосистема и стварању услова за очување и повећање понорске функције шума. То је у складу са очекиваним еколошким ефектима Стратегије у погледу повећања апсорпције CO₂ и отпорности шумских екосистема.

Иако подаци Националног инвентара указују на повећање понорске функције LULUCF сектора у 2024. години, расположиви подаци не омогућавају да се та промена непосредно припише појединачним спроведеним мерама.

2.4.6. Образовне институције, стручна јавност и шира јавност

У оквиру спровођења Стратегије реализоване су бројне активности усмерене на јачање знања, вештина и капацитета различитих циљних група. Организоване су обуке у

области MRVA и CBAM-а, обуке запослених у јавној управи и вебинари за представнике јединица локалне самоуправе у области прилагођавања на климатске промене.

У области образовања примењиван је „Климатски пакет“, развијен је и акредитован мастер програм „Климатске промене и адаптација на климатске промене“, док је у средњим пољопривредним и ветеринарским школама уведен предмет „Климатске промене у пољопривреди“. Доступност климатских података и информација унапређена је и кроз развој и промоцију Дигиталног атласа климе Србије.

Остварени резултати су у складу са очекиваним ефектима Стратегије у погледу јачања знања, капацитета и свести о климатским променама. Ипак, расположиви подаци односе се пре свега на број и врсту реализованих активности, док се дугорочни ефекти на ниво знања, ставове, понашање и праксу циљних група не могу поуздано оценити.

Сумирана оцена ефеката на циљне групе и заинтересоване стране

У односу на ефекте идентификоване приликом израде Стратегије, расположиви подаци показују да су у периоду извештавања већ остварени непосредни позитивни ефекти код више циљних група. Они су највидљивији кроз смањење потрошње енергије и унапређење услова становања код домаћинстава, инвестиције у енергетску ефикасност и нискоугљеничне технологије у привреди, јачање капацитета јавног сектора и јединица локалне самоуправе, примену одрживијих пракси у пољопривреди и шумарству и повећање доступности знања и информација о климатским променама.

Истовремено, ex-ante анализом Стратегије идентификовани су и шири економски и социјални ефекти нискоугљеничне транзиције, укључујући утицај на БДП, запосленост, цене и трошкове енергије, потрошњу домаћинстава и положај појединих привредних сектора. За потпуно поређење остварених ефеката са овим пројекцијама нису расположиви упоредиви подаци за период извештавања.

Стога се може оценити да су досадашњи непосредни ефекти спровођења мера углавном у складу са очекиваним правцем деловања Стратегије, док за оцену укупних економских, социјалних и дугорочних еколошких ефеката нису расположиви одговарајући подаци за период обухваћен овим извештајем. Оцена ефеката у овом извештају због тога се заснива првенствено на непосредним и мерљивим резултатима спроведених мера.

3. ПРЕПОРУКЕ КОЈЕ ПРЕДСТАВЉАЈУ ОСНОВ ЗА ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ПОСТОЈЕЋИХ СТРАТЕГИЈА, ОДНОСНО ПРОГРАМА, КАО И ОСНОВ ЗА НАРЕДНИ ЦИКЛУС ПЛАНИРАЊА ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

На основу налаза вредновања, препоручује се наставак спровођења постојећих климатских политика, уз њихово даље унапређење у складу са резултатима праћења, развојем међународног и европског регулаторног оквира и расположивим подацима.

3.1. Унапређење система показатеља учинка

Потребно је унапредити систем показатеља тако да, поред показатеља реализације активности и непосредних резултата, у већој мери обухвати показатеље исхода и ефеката.

Посебно је потребно пратити:

- промену укупних емисија GHG;
- емисиони интензитет привреде;
- емисије по секторима;

3.2. Јачање система MRVA

Потребно је наставити са развојем и унапређењем MRVA система, укључујући:

- повећање обухвата релевантних постројења;
- унапређење квалитета података;
- даљи развој eGHG платформе;
- континуиране обуке оператера;
- јачање капацитета верификатора;
- унапређење система акредитације;
- јачање контролних механизма;
- повезивање података о емисијама са другим релевантним базама података.

3.3. Наставак развоја економских инструмената климатске политике

Потребно је обезбедити пуну примену Закона о порезу на емисије гасова са ефектом стаклене баште и Закона о порезу на увоз угљенично интензивних производа.

Истовремено, потребно је пратити ефекте уведених инструмената на:

- смањење емисија;
- конкурентност привреде;
- инвестиције у чисте технологије;
- трошкове производње;
- приходе буџета;
- извозно оријентисане секторе.

На основу резултата праћења потребно је размотрити даље унапређење система националне цене угљеника.

3.4. Убрзање припрема за CBAM и ETS

Потребно је наставити активности на јачању административних капацитета неопходних за успостављање система трговине емисијама.

Посебну пажњу треба усмерити на секторе са највећим емисијама и највећом изложеношћу СВАОМ-у, како би се обезбедила предвидивост регулаторног оквира и омогућила благовремена припрема привреде.

3.5. Јачање међусекторске координације

Климатске промене представљају хоризонталну област која захтева координацију политика заштите животне средине, енергетике, индустрије, саобраћаја, пољопривреде, шумарства, финансија и других области.

Због тога је потребно додатно унапредити механизме координације и јасно дефинисати одговорности институција за спровођење појединачних мера.

3.6. Унапређење климатског финансирања

Потребно је успоставити систематичније праћење климатских издатака и обезбедити боље повезивање јавних политика са буџетским планирањем.

Истовремено, потребно је наставити са мобилисањем међународних извора финансирања, укључујући Зелени климатски фонд, Фонд за адаптацију и Фонд за губитке и штете.

Посебну пажњу треба посветити припреми пројеката који могу привући приватне инвестиције и смањити оптерећење јавних финансија.

3.7. Јачање капацитета за адаптацију

Потребно је наставити спровођење Програма прилагођавања на измењене климатске услове за период 2023–2030. године и Акционог плана за период 2024–2026. године.

У наредном периоду потребно је јасније повезати мере адаптације са:

- управљањем ризицима;
- просторним и урбанистичким планирањем;
- инфраструктурним инвестицијама;
- пољопривредном политиком;
- управљањем водним ресурсима;
- заштитом здравља становништва.

3.8. Јачање података и система извештавања

Потребно је наставити са унапређењем националног система података о климатским променама и обезбедити већу упоредивост података из различитих извора.

При коришћењу међународних база података потребно је јасно навести извор, методологију и ограничења података, а када су доступни, предност треба дати званичним националним подацима и националним инвентарима.

3.9. Јачање капацитета привреде и других циљних група

Потребно је наставити са обукама и информисањем привредних субјеката о обавезама које произлазе из климатског законодавства, MRVA система и CBAM механизма.

Посебну подршку треба усмерити на секторе који су најизложенији ризику од повећања трошкова угљеника и губитка конкурентности.

3.10. Унапређење зелене транзиције

У наредном циклусу планирања потребно је климатску политику посматрати у ширем контексту зелене транзиције, уз истовремено разматрање економских, социјалних и еколошких ефеката.

Мере треба усмеравати тако да смањење емисија буде праћено подстицањем инвестиција, технолошким развојем, отварањем нових радних места и смањењем ризика за најосетљивије категорије становништва и привреде.

3.11. Унапређење наредног циклуса планирања

Налази овог извештаја треба да буду коришћени приликом даљег спровођења и, по потреби, измена и допуна постојећих стратешких докумената и програма.

Наредни циклус планирања треба да буде заснован на ажурираним подацима о емисијама GHG, резултатима спроведених мера, доступности финансијских средстава, развоју законодавства Европске уније и процени економских и социјалних ефеката климатске транзиције.